

Betænkning

over forslag til lov om friskoler og private grundskoler m. v.

(Afgivet af undervisningsudvalget den 11. maj 1977).

Udvalget har behandlet lovforslaget i en række møder. Undervisningsministeren har i forbindelse hermed dels skriftligt og dels i samråd besvaret en række spørgsmål fra udvalget.

Udvalget har modtaget skriftlig og/eller mundtlig henvendelse fra:

Bagsværd Kostskole og Gymnasium, lærerrådsformanden ved

Danmarks realskoleforening

Dansk Friskoleforening

Deutsche Gymnasium, lærerrådsformanden

Foreningen af private selvejende gymnasier, HF- og studenterkurser

Frie Grundskolers Fællesråd

Gentofte Studenterkursus, lærerrådsformanden ved

Haslev Gymnasium, lærerrådsformanden ved

Herlufsholm Kostskole, lærerrådsformanden ved

Holte Gymnasium, lærerrådsformanden ved

Høng Studenterkursus, lærerrådsformanden ved

Ingrid Jespersens Skole, lærerrådsformanden ved

Johannesskolen, lærerrådsformanden ved

Kildegård Gymnasium, lærerrådsformanden ved

Kommunernes Landsforening

Landsforeningen til oprettelse af kristne friskoler m.v.

Lilleskolernes Sammenslutning

Marie Kruses skole, lærerrådsformanden ved

Niels Steensens Gymnasium, lærerrådsformanden ved

Odense Studenterkursus, lærerrådsformanden ved

Rønne Studenterkursus, lærerrådsformanden ved

Statens og Hovedstadskommunernes Studenterkursus

Stenhus Kostskole, lærerrådsformanden ved

Toftegård statskursus

Vesterbro statskursus og

Ålborg Studenterkursus, lærerrådsformanden ved.

Herefter indstiller et *mindretal* (socialdemokratiets medlemmer af udvalget) lovforslaget til *vedtagelse uændret*.

Et *andet mindretal* (fremskridtspartiets medlemmer af udvalget) ønsker under forudsætning af, at den enkelte skole opfylder normer og krav for de obligatoriske fag, ingen begrænsninger for oprettelse af private skoler. Elevbetalingen må da stå i forhold til, hvilke offentlige tilskud skolen modtager.

Mindretallet indstiller herefter lovforslaget til *forkastelse* ved 3. behandling.

Et *tredje mindretal* (venstres medlemmer af udvalget) har stillet en række ændringsforslag. Mindretallet vil redegøre for sin endelige stilling ved lovforslagets 3. behandling, idet den gældende lov efter mindretallets opfattelse er at foretrække, såfremt de af mindretallet stillede ændringsforslag i det væsentlige bliver forkastet ved lovforslagets 2. behandling.

Et *fjerde mindretal* (det konservative

folkepartis medlem af udvalget) indstiller lovforslaget til *forkastelse* ved 3. behandling.

Et *femte mindretal* (centrum-demokraternes medlem af udvalget) indstiller lovforslaget til *vedtagelse* med det under nr. 7 stillede ændringsforslag.

Et *sjette mindretal* (socialistisk folkepartis medlem af udvalget) indstiller lovforslaget til *vedtagelse* med de under nr. 2 og 4 stillede ændringsforslag.

Et *syvende mindretal* (det radikale venstres medlem af udvalget) indstiller lovforslaget til *vedtagelse* med de under nr. 2, 3, 4 og 9 stillede ændringsforslag.

Et *ottende mindretal* (kristeligt folkepartis medlem af udvalget) agter at stemme for de under nr. 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10 og 11 stillede ændringsforslag. Mindretallet vil redegøre for sin stilling til lovforslaget ved dettes 2. behandling.

Et *niende mindretal* (Danmarks retsforbunds medlem af udvalget) vil stemme for de under nr. 4, 6, 7, 9 og 11 stillede ændringsforslag. Mindretallet vil redegøre for sin stilling ved lovforslagets 2. behandling.

Et *tiende mindretal* (venstresocialisternes medlem af udvalget) kan ikke gå ind for lovforslaget. Mindretallet stemte imod folkeskoleloven bl.a. på grund af de nedskæringer, som var indeholdt i loven. Mindretallet vil modsætte sig de tilsvarende nedskæringer, som nu gennemføres på friskoleområdet. Heri ligger ikke noget ønske om at favorisere friskolerne og de private grundskoler. Mindretallet finder det særdeles uheldigt, at begrænsningerne især sker ved hjælp af lærerskematimeforbruget. Mindretallet beklager i øvrigt, at socialdemokratiet ikke ønsker at medvirke til at imødekomme det ønske, der er rejst fra Lilleskolernes Sammenslutning, om tilvejebringelse af udtrykkelig hjemmel for at etablere kollektiv ledelse. Mindretallet indstiller lovforslaget til *forkastelse* ved 3. behandling.

Ændringsforslag.

Af et *mindretal* (Bertel Haarder (V) og Brøndlund Nielsen (V)):

Til lovforslagets titel.

- 1) Lovforslagets titel affattes således: „Forslag til lov om frie grundskoler“.

Af et *mindretal* (Bertel Haarder (V), Brøndlund Nielsen (V), Ebba Strange (SF) og Svend Haugaard (RV)):

Til § 1.

- 2) I § 1, stk. 1, affattes 2. pkt. således: „De kan i tilknytning hertil omfatte 1-årige 10. klasser samt efter regler, der fastsættes af undervisningsministeren, tillige 1-årige børnehaveklasse.“

Af et *mindretal* (Bertel Haarder (V), Brøndlund Nielsen (V), Svend Haugaard (RV) og Chr. Christensen (KrF)):

Til § 2.

- 3) Paragraffen affattes således: „§ 2. En friskole eller privat grundskole skal normalt omfatte mindst 3 årgange.“

Af et *mindretal* (Bertel Haarder (V), Brøndlund Nielsen (V), Ebba Strange (SF), Svend Haugaard (RV), Chr. Christensen (KrF) og Alfred Hansen (DR)):

Til § 4.

- 4) I nr. 3 indsættes efter „området“: „, medmindre skolen selv kan tilbyde denne undervisning“.

Til § 13.

Af et *mindretal* (Bertel Haarder (V), Brøndlund Nielsen (V) og Chr. Christensen (KrF)):

- 5) I stk. 1, nr. 1), ændres „28“ til: „20“, „12“ til: „10“ og „20“ til: „15“.

Af et *mindretal* (Alfred Hansen (DR)):

- 6) I stk. 1, nr. 1), ændres „28“ til: „20“.

Af et *mindretal* (Halvgaard (FP), Wissing (FP), Bertel Haarder (V), Brøndlund Nielsen (V), Gerda Møller (KF), Ingolf Knudsen (CD), Chr. Christensen (KrF) og Alfred Hansen (DR)):

- 7) I stk. 1 affattes nr. 6 således:

„6) Skolen skal være en privat skole eller en privat selvejende institution. Undervis-

ningsministeren skal ved private skoler godkende skolens økonomiske forhold, og ved selvejende institutioner skal vedtægtsbestemmelser om skolens styrelse og økonomiske forhold være godkendt.“

Af *mindretallet under nr. 5*:

8) *Stk. 2* og *stk. 3* udgår, og i *stk. 4*, der herefter bliver *stk. 2*, udgår „jfr. *stk. 2* og *3*“.

Af et *mindretal* (Bertel Haarder (V), Brøndlund Nielsen (V), Svend Haugaard (RV), Chr. Christensen (KrF) og Alfred Hansen (DR)):

9) *Stk. 2* udgår, og *stk. 3*, der herefter bliver *stk. 2*, affattes således:

„*Stk. 2*. Skoler, der var i virksomhed i skoleåret 1976-77, kan uanset bestemmelsen i *stk. 1*, nr. 1), fortsætte deres virksomhed.“

Af *mindretallet under nr. 5*:

Til § 14.

10) Paragraffen udgår.

Af et *mindretal* (Bertel Haarder (V), Brøndlund Nielsen (V), Chr. Christensen (KrF) og Alfred Hansen (DR)):

Til § 22.

11) *Stk. 1* affattes således:

„Anerkendte private grundskolekursus kan efter regler, der fastsættes af undervisningsministeren, forberede til folkeskolens afgangsprøver og udvidede afgangsprøver.“

Af *mindretallet under nr. 1*:

Til § 29.

12) Paragraffen affattes således:

„§ 29. Udgifter til befordring af elever mellem skolen og hjemmet indgår i skolerens tilskudsberettigede driftsudgifter efter regler, der fastsættes af undervisningsministeren.“

Bemærkninger.

Til nr. 2.

Også for børnehaveklassens vedkommende bør den frie skole kunne indrette sig anderledes end folkeskolen, blot det sker inden

for visse udgiftsrammer, der mest hensigtsmæssigt kan udformes af ministeren.

Til nr. 3.

Ministeren har ikke ønsket en sådan liberalisering med den begrundelse, at det „ville kunne føre til en efter omstændighederne ret stærk forøgelse af antallet af nyoprettede skoler med et på længere sigt tvivlsomt eksistensgrundlag“ (i svar af 14. april 1976 på spørgsmål i udvalget). Men det kan man for det første intet vide om. For det andet er jo denne lov netop til, for at forældre-kredse, der er utilfredse med folkeskolen eller har andre ideer end de herskende, kan forsøge sig i praksis. At enkelte skoler må opgive igen, kan i sig selv være lærerigt både for de pågældende og for andre. Der er ingen fare for, at der foretages unødige investeringer, eftersom skoler, der er etableret på ny og usikker grund, som oftest vil starte i lejede lokaler, bl.a. på grund af ministeriets meget lange „bygge-kø“. I øvrigt skal jo forældrene selv betale en sjettedel af byggeudgifterne, hvilket — ligesom skolepengene (15 pct.) — hidtil har været et tilstrækkeligt værn mod „tvivlsomme“ skoleoprettelser.

Med ordet „normalt“ tilsigtes en fleksibilitet, der f.eks. skal muliggøre godkendelse af friskoler med 1.-2. klasse + børnehaveklasse, såfremt sidstnævnte har et rimeligt børne- og timetal.

Til nr. 4.

Forslagsstillerne kan ikke acceptere ministerens argument mod denne tilføjelse, som går ud på, at den vil forringe undervisningen af fremmedsprogede elever ved at gøre det sværere at nå op på det antal elever (12), der er nødvendigt for, at en kommune er forpligtet til at oprette et hold. De frie skoler har jo betydelige udgifter ved selv at etablere undervisningen og vil derfor ikke have nogen som helst interesse i at forskertse muligheden for oprettelsen af en kommunal undervisning, der jo er gratis også for den frie skole.

Til nr. 5.

Jfr. bemærkningerne til ændringsforslag nr. 3 til § 2. Der ses ikke at være nogen som helst grund til at begrænse mulighederne for at oprette og videreføre også helt små fri-

skoler, når blot styringen af udgifterne tilrettelægges således, at udgifterne pr. barn ikke derved stiger væsentligt over gennemsnittet. Den danske skolestruktur er resultatet af en fortløbende proces, hvor der også i fremtiden skal være mulighed for, at personer med afvigende skolesyn i fællesskab med ligesindede udmønter deres anskuelse i praksis og dermed inspirerer og fornyr skoledebatten.

Til nr. 6 og 9.

Ifølge de oplysninger, der har været til rådighed for udvalget, vil den i lovforslaget foreslåede affattelse af § 13, stk. 1, nr. 1), og af § 13, stk. 3, medføre, at en række mindre skoler vil blive tvunget til at lukke, jfr. bilag 1. Forslagsstillerne ser helst, at dette hindres gennem en vedtagelse af ændringsforslag nr. 6, hvor elevtalskravet foreslås nedsat til 20. Kan dette ændringsforslag ikke opnå et flertal, finder forslagsstillerne, at i det mindste alle eksisterende skoler bør have lov til at fortsætte også ud over den foreslåede afviklingsperiode, hvorfor man stiller ændringsforslag nr. 9 om, at dette kan ske. Ændringsforslag nr. 9 ønskes derfor kun til afstemning, såfremt ændringsforslag nr. 6 ikke kan opnå flertal.

Til nr. 7.

Forslagsstillerne finder, at der også i fremtiden må være mulighed for dannelse af frie skoler som private skoler såvel som selvejende institutioner.

Ved private skoler fastholdes, at ingen person eller organisation må have interesse i skolens kapital eller overskud.

Da begrebet selvejende institution ikke lovgivningsmæssigt er særdeles veldefineret, og da særlige forhold kan gøre sig gældende, såfremt en privat grundskole oprettes ud fra et bestemt livssyn eller lignende, idet det da må sikres, at andre kredse gennem infiltration indefra ikke bemægtiger sig institutionen for at fremme andre formål og samtidig på en let måde undgår vanskelighederne i forbindelse med oprettelse af en helt ny skole, kunne forslagsstillerne derfor tænke sig, at ministeriet for at godkende vedtægter fra en selvejende institution med hensyn til såvel bestyrelsens sammensætning som ændring i vedtægterne kunne tilgodese særlige ønsker for at sikre

en skole for dennes oprindelige formål; dette gælder således eksempelvis for skoler oprettet af et trossamfund, kristne friskoler, et nationalt mindretal eller lignende.

Til nr. 10.

Den gældende tilskudsordning ønskes ikke erstattet af en timetalstyring, men af en udgiftsstyring gennem bloktilskud.

Den ekstreme model er de „flydende skolepenge“, d.v.s. et fast tilskud pr. barn. Man kan supplere tilskuddene pr. barn med starthjælp, byggehjælp, anciennitetshjælp o.s.v., og man kan give forskellige tilskud på de forskellige årgange.

Det mest oplagte vil være at give bloktilskud efter objektive kriterier, hvor kriterierne er følgende: (kriterierne skal — i lighed med de kommunale bloktilskudskriterier — forsynes med sådanne beløbsstørrelser, at de enkelte skolers tilskud kommer til at ligge et sted mellem det nuværende og det rimelige, alt efter forhandling mellem ministeriet og de berørte inden for den nuværende totale udgiftsramme):

1. Et årgangsdifferentieret tilskud pr. barn (f.eks. sat i forhold til, hvad børnene i gennemsnit koster på de forskellige årgange i folkeskolen).
2. Et tillæg, der er afhængigt af lærernes anciennitet, så at det ikke gøres ufordelagtigt at have ældre lærere.
3. En byggetilskudsordning, der dog ikke bør få for stort et omfang, da formålet med denne udgiftsstyring via bloktilskud netop er at gøre det muligt for de frie skoler at vælge mellem dårlige ydre rammer/stort lærerforbrug og gode ydre rammer/mindre lærerforbrug.

Skolerne skal naturligvis dokumentere, at hele tilskuddet anvendes til det angivne formål. Men den besværlige opdeling i konti (grupper) ophører med øget dispositionsfrihed for skolerne. (Eksempel: På Askov højskole (der har tilsvarende tilskudslovgivning) blev en køkkenhave lavet om til prydhave, fordi der er 85 pct. tilskud til pasning af prydhaver, men ikke til køkkenhaver, der dog ellers er mere produktive. Disse forvridninger ophører med indførelse af bloktilskudsordningen.)

Til nr. 11.

Der er ingen grund til at indskrænke ad-

gangen til at oprette sådanne kurser, jfr. bemærkningerne til ændringsforslagene, stillet af samme mindretal til § 2.

Til nr. 12.

Ændringsforslaget tilsigter 1) en forenkling, 2) en større uafhængighed, 3) et loft over udgifterne, 4) bevarelse af et incitament for skolerne til at vælge den billigste løsning (der refunderes kun 85 pct.) samt 5) at forebygge de gnidninger mellem skolerne og kommunerne, som den foreslåede ordning har medført i det år, den har været gældende.

Om ordningen bliver ringere for skolerne,

som hævdet af ministeren, afhænger ganske af det loft, der sættes over udgifterne. Det er under alle omstændigheder betryggende — og i pagt med moderne styringsteori — at der er lagt loft over udgifterne.

At ordningen skaber en lille smule administration for staten og skolerne, bliver jo mere end opvejet af de administrative lettelser, forslaget medfører for kommunerne. I øvrigt er det en forudsætning for forslaget, at ministeren administrerer ordningen efter så enkle og generelle regler som overhovedet muligt — uden den „millimeterretfærdighed“, der præger ministerens forslag.

Camre (S). Helle Degn (S). Mette Groes (S). J. K. Hansen (S).

Søgaard (S), Nørgaard Sørensen (S). Svend Haugaard (RV). Bertel Haarder (V).
formand.

Brøndlund Nielsen (V). Gerda Møller (KF). Ingolf Knudsen (CD).

Chr. Christensen (KrF), Wissing (FP). Halvgaard (FP). Alfred Hansen (DR).
næstformand.

Ebba Strange (SF). Steen Folke (VS).

Partiet DKP var ikke repræsenteret ved medlemmer i udvalget.